

ЖАНРОВСКА РАЗНОВРСНОСТ ПРИЧА

**Драгана Денић: *Играти срцем*, приче,
Легенда, Чачак, 2017.**

Први утисак који се добија читањем књиге прича *Играти срцем* Драгане Денић јесте њена тематска и жанровска разноврсност. Она је препознатљива већ од првих неколико страница и продужава се све до самог краја књиге. Већ та чињеница на извесан начин доста говори и о самој књизи, њеној композицији, садржини и значењу, а истовремено и о ауторкиној стваралачкој и наративној имагинацији. Познато је да у компоновању књига прича постоји неколико могућности. Најпре да се приче поређају по извесној тематској, односно унутрашњој вези, по сличности предмета приповедања, по садржини која се из текста у текст допуњује и богати, при чему се добија утисак о њиховом унутрашњем јединству. Таквих књига приповедака има доста и у прози наших писаца, али оне у њој не преовлађују. Структура књиге Драгане Денић блиска је овом моделу, али не у потпуности. Други начин произилази из првог, и то онда када се то јединство појачава захваљујући истим књижевним ликовима и истом наратору који се појављују у целој књизи, или истом простору у којем се одиграва међусобно повезана садржина прича, чак понекад и истом догађању. Тада се таква књига доживљава као приповедачки венац или венац приповедака (према термину Љубише Јеремића). У српској књижевности таквих књига има доста, и то врло значајних, посебно у књижевности друге половине 20. века.

Трећи и најчешћи начин компоновања приповедачких збирки јесте онај у којем се приче распоређују по

мање видљивој а ипак постојећој унутрашњој вези, која у првом реду произилази из јединственог ауторског гласа који се појављује у сваком наративном тексту понаособ и у књизи као целини. У првом читању примећена тематска или жанровска разноврсност таквих књига на крају се показује као једна од најзначајнијих њихових поетичких особина, која управо том разноврсношћу, али не само њом, формира много чвршће унутрашње јединство и садржајност књиге као целине него што се то на први поглед може приметити. Управо таква је и књига типично кратких прича *Играти срцем* Драгане Денић. Али да би било потврђено унутрашње јединство књиге, било је неопходно да се, поред интенционалне тематско-садржинске разноврсности и истог ауторског језика, у њој појављује још нека литерарна особина која би појачала њену изворност и естетску оствареност. У овом случају то је била спонтана тежња Драгане Денић да, поред основног и на одговарајући наративни начин исказаног доживаја стварности и доживљаја текста, у тој разноликости мотива својих прича, пронађе и истакне у њима и неку унутрашњу садржинску везу која ће их додатно повезивати и уједначавати њихову књижевну мотивисаност.

Она је ту везу пронашла наглашавањем сличности мотива у појединим причама, онако како се то ради у првом поменутом моделу компоновања, на тај начин формирајући посебне циклусе у књизи који се међусобно преплићу и омогућавају читаоцима да их доживе као мале тематске целине. У једном таквом циклусу наговештавају се и донекле обједињују односи међу различитим генерацијама, који се од неспоразума међу њима мотивисаним поремећеним породичним односима који се називају у подтексту прича, као што се то дешава у „Тиховању на обали“, развијају до изразитог емотивног односа између

родитеља и деце. То се дешава и у причама „Остале су боје“, „Са источне стране“ и „Пут за Алхамбру“, па чак и у „Кући пуној осмеха“, у којој сусрети између сликовито датог лика остареле госпође и малишана из оближње школе прерастају у узајамно осећање испуњено љубављу и разумевањем. Изразит емотиван однос нарочито је истакнут у причама „Тиховање на обали“ и „Остале су боје“, у којима се, у првој, опис замишљеног мајчиног виђења манастирског простора у којем борави њен син, односно симболичног доживљаја боја собног ентеријера по одласку двеју студенткиња у иностранство после летњег распуста, у другој, претвара у праву апотеозу родитељске љубави. У тим причама, посебно је апострофиран мотив и тренутак одласка деце од куће, у велики свет и у неизвесност, чиме су, поред нужних генерацијских разлика наговештени, највише у причи „Остале су боје“, и могући други евентуални разлози њиховог све чешћег одлажења из земље.

Неусклађени односи између представника различитих генерација из прве приче књиге преносе се и на представнике истих генерација, као што се то дешава у причама „Рођендан“ или „Друга шанса“, да би се у индиректном смислу тај однос проширио и на неусклађеност доживљаја стварности и на идеолошко-историјском плану у причама „Немушта правда“ и „Нестали витез“. То је индикатор да је Драгани Денић веома важно да стварност и своје ликове види у њиховим сложеним и драматичним животним ситуацијама и да је драмска тензија једна од битних особина њеног наративног рукописа. То што из те тензије по правилу не произилазе повољне последице по протагонисте прича значи само да ауторка на тај начин следи саму стварност у којој много више има несавршенства и несклада него хармоније и разумевања. Али управо зато Драгана Денић покушава

да и у таквим општим околностима пронађе оне моменте у односима међу ликовима који омогућавају да се у животу ипак открију моменти другачијег значења, па макар они били само у намери, у жељи за променом или у самим покушајима промене, и да се и на тај начин пронађе смисао постојања и функционисања човека у непосредној стварности. Управо у таквим моментима из сложених животних околности појављује се неки умирујући глас, као што се дешава на крају прве приче у књизи или у „Рођендану“, којим се донекле неутралишу претходне неизвесне и непријатне животне ситуације.

Зато није необично што је сличан емотивни интензитет у тексту у случајевима у којима се описују прекинуте емотивне везе међу ликовима постигнут и у причама са темом љубави у класичном значењу, са темом остварене или, тачније, неостварене љубави и неоствареног разумевања између мушкарца и жене. У причама „Рођендан“, „Друга шанса“ и „Други начин“, које су не сасвим случајно нашле место у средишњем делу збирке, та тема дата је на начин на који се и даје код добрих приповедача, као немогућност остварења пуне и трајне љубави и разумевања између бића која се у једном времену максимално приближавају једно другом, да би се у доцнијем времену, због неистоветних карактера, због изразите индивидуалности или због других разлога, неминовно почели удаљавати једна од других. У жанру љубавних прича, „Рођендан“ је по тону и осећању пролазности, по епифанијском тренутку који кратко траје али оставља неизбрисиве последице у души оних који га доживе, сличан причама које је с темом неостварене љубави својевремено писао Момо Капор, или у последњој приповедачкој књизи, *Ван света*, и Павле Угринов, на пример, док су причу „Други начин“ могли написати, а вероватно и пишу текстове сличне њој, и представници

наше сајбер генерације, у којима се, и у причи и у генерацији виртуелна љубав врло често доживљава као стварна, а стварна све више као виртуелна, односно као идеалистичка и немогућа. Потреба оних који су несхваћени или невољени, који су у неком животном добу доживели велику трауму, после које су улазили и у безизгледна психичка стања, оних који су желели да свет виде другачијим очима или да открију неке нове могућности доживљавања стварности, такође је мотивисала један број прича књиге, међу њима чак и оне најкарактеристичније.

Следећа могућа група прича, као прилог жанровске разноликости збирке и као контраст доживљају младих људи и њихових животних проблема различитих узрока и последица, за мотив има тему старости, болести, самоће и смрти. Тај мотив посебно је наглашен у причама „Немушта правда“, „Друга шанса“, „Начин говора“, а такође и у онима које су већ поменуте, а то су „Пут за Алхамбру“, „Кућа пуна осмеха“, „Са источне стране“. У њима се међусобно преплићу мотиви удаљавања и приближавања између представника младе генерације и оне старије, у којој се припадници трећег доба неминовно налазе надомак коначног одласка. Те приче такође су испуњене прикривеном емотивном тензијом, која се, колико на главне ликове и њихово осећање живота и његових завршних дана и часова, исто толико односи и на друге учеснике прича, на оне који као сведоци који саопштавају причу, учествују у завршним часовима остарелих учесника прича. Могуће је да је у те приче укључено и професионално лекарско искуство Драгане Денић и да су сами догађаји описани из такве перспективе, што је појачавало њихову животну аутентичност, а, с друге стране, није реметило основну интонацију приповедања. Очигледни аутобиографски мотиви, који кулминирају у

причи „Са источне стране“ када се помене име лика као нараторкиног оца које је идентично стварном очевом имену којем је посвећена цела књига, ту су прикривени самом темом старости и смрти, које су довољно драматичне да саме по себи неутралишу сваку другу, додатну мотивацију. Ауторка је то остваривала и на тај начин што је често мењала приповедачку перспективу, па су њени наратори, поред самих протагониста у првом лицу, што је било најчешће, или наратори из чије двојне перспективе су саопштаване поједине приче („Пут за Алхамбру“, на пример), били и лекарски записи и извештаји о различитим случајевима из лекарске праксе о личностима које свет доживљавају из двоструке перспективе, из оне реалне и оне друге, потиснуте или жељене, врло често с наговештајима психоаналитичких мотивација и нијанси, као што се дешава у причама „Немушта правда“, „Начин говора“ или „Нестали витез“. Психоаналитичке ситуације, произашле из ауторкине лекарске професије, непосредно су откривале ту другу природу књижевних протагониста као један од важнијих мотивационих импулса целе књиге.

Све те приче, заједно са онима из претходних тематских целина, о породици, љубави, старости, сајбер генерацији, путовањима, одласцима, писане су из аутентичне емотивне перспективе, или тачније, писане су срцем. Тако се и цела књига *Играти срцем* може сматрати књигом лирских прича у класичном значењу тог жанра. Ако се такво писање у неким моментима приближава сентименталном тону, он се истовремено оправдава избором ликова и животних ситуација које га добрим делом оправдавају. Али ауторка је и у тим ситуацијама, примењеним стилем, експресивном синтаксом, кратким реченицама које прате емотивна и психичка стања књижевних ликова, непосредним почецима причања

(„Тог јутра сам почео да заплићем језиком...“; „Свог учитеља скијања видео сам последњи пут на Видовдан.“; „Не волим рођендане!“), или ефектним завршецима („Светла су се погасила, а они су отишли. Свако у своје снове...“, како се завршава прича о виртуелним сусретањима; или „Музика је свемоћно обузела цело моје биће, па сам тако срећан и испуњен заборавио да дишем.“, чиме је наговештена смрт једног од два лика у причи; такође и речима: „– Играј срцем! / И партија се наставља.“, којима се завршава последња страница књиге) успевала да превлада могућне интонативне и значењске препреке и да своју наратију, поготово ону у најбољим причама, а то су „Рођендан“, „Други начин“, „Са источне стране“, „Пут за Алхамбру“, заврши упечатљивим прозним сликама.

Драгана Денић је у овој књизи, као и у претходној с насловом *Пукотине у времену*, потврдила да има природан и сликовит стил, да најчешће проналази добру мотивацију за приче, које поступно развија, да има сложене ликовне чије психичке драме истовремено сагледава и професионално и дубоко емотивно. Тиме је показала да је писање за њу не само израз аутентичне потребе за стварањем, него и један од ефикасних начина осмишљавања непосредног живота.

Марко НЕДИЋ